

SLOVENIJA 2017: MEDNARODNO POROČILO O VERSKI SVOBODI

Povzetek

Ustava zagotavlja svobodo veroizpovedi in pravico posameznikov do izražanja verskega prepričanja tako v javnem kot tudi zasebnem življenju. Določa, da morajo vse verske skupnosti uživati enake pravice, prav tako pa prepoveduje razpihovanje verskega sovraštva ali nestrpnosti. Zakon od verskih skupin sicer ne zahteva, da se za izvajanje verskih dejavnosti registrirajo pri vladi, vendar pa je registracija obvezna za pridobitev statusa pravnih oseb, za ugodnejše davčne obravnave in za socialne prejemke, kot so prispevki za socialno varnost in duhovščino. Predstavniki Svetovne organizacije za vračilo judovskega premoženja so marca obiskali državo in se še naprej pogovarjali z vlado glede preostalih nerešenih zahtevkov za vračilo judovskega premoženja. Ministrstvo za kulturo je bilo pokrovitelj dveh medverskih dialogov, pri čemer je bila tema enega zagotavljanje duhovnih storitev v bolnišnicah, drugega pa obrezovanje in duhovne potrebe muslimanov v vojski.

Aprila je Bernard Brščič, ekonomist in nekdanji državni sekretar v kabinetu prejšnjega premierja, v televizijskem intervjuju podal podžigajoče antisemitske in protimuslimanske pripombe, ko je omenjal „tako imenovano holokavstologijo“ in „invazijo muslimanskih [...] hord“. Državni tožilec je ugotavljal, ali naj se ga preganja zaradi sovražnega govora. Januarja so vandali z grafiti „Allahu akbar“ (arabsko: „Bog je velik“) oskrunili katoliško kapelico na Šmarni gori, hribu nad Ljubljano. Policija v zadevi ni do konca leta nobenemu storilcu odvzela prostosti. Muslimanski in katoliški voditelji so dejanje obsodili, predsednik Državnega zbora Milan Brglez pa je vandalizem obsodil in označil kot „nezaslišano dejanje, ki kaže na nestrpnost do verujočih“. V Ljubljani je še naprej potekala gradnja prve džamije v državi, vendar pa se je njeno dokončanje zavleklo zaradi pomanjkanja sredstev.

Muslimanska skupnost je predvidevala, da bo džamija odprla vrata leta 2018.

Uradniki ameriškega veleposlaništva so nadaljevali z rednimi srečanji z vladnimi uradniki, odgovornimi za spoštovanje ustavne zaveze verski svobodi, vključno z Uradom za verske skupnosti Ministrstva za kulturo. Ob obhajanju dneva verske svobode je januarja veleposlanik priredil kosilo za voditelje glavnih verskih skupnosti, vključno s predstavniki rimokatoliške, srbske pravoslavne, evangeličanske protestantske, muslimanske in judovske skupnosti, da bi razpravljali o različnih načinih varstva verske svobode in spodbujali versko strpnost. Druge težave so vključevale odziv verskih skupnosti na priseljensko in begunsko krizo v letih 2015 in 2016, zaskrbljenost zaradi sovražnega govora in

vandalizma, uperjenega v verske objekte, ter njihovo sodelovanje z Uradom varuhinje človekovih pravic in s Svetom Vlade RS za dialog o verski svobodi.

I. poglavje: Verska demografija

Po ocenah vlade ZDA ima Slovenija skupaj 2,0 milijona prebivalcev (ocena iz julija 2017). Po podatkih zadnjega popisa prebivalstva iz leta 2002 je 58 % prebivalstva rimokatoličanov, 2,4 % je muslimanov, 2,3 % je srbskih pravoslavcev, 0,9 % „drugih kristjanov“ in 10,1 % ateistov. Poleg tega se jih je 23 % opredelilo za „drugo veroizpoved“ ali pa je niso navedli, 3,5 % se jih je opredelilo kot „verujoči, ki ne pripadajo nobeni veroizpovedi“, 10,1 % pa kot neverniki/ateisti. Po ocenah šteje judovska skupnost približno 300 posameznikov. Pravoslavna in muslimanska skupnost vključujeta veliko število priseljencev iz Srbije oziroma Bosne in Hercegovine.

II. poglavje: Spoštovanje verske svobode s strani vlade

Pravni okvir

Ustava zagotavlja svobodo veroizpovedi in pravico posameznikov do izražanja verskih prepričanj tako v javnem kot tudi zasebnem življenju. Določa, da morajo imeti vse verske skupnosti enake pravice, zagotavlja pa tudi ločitev cerkve od države. Ustava zagotavlja enake človekove pravice in temeljne svoboščine vsakomur ne glede na njegovo veroizpoved, prav tako pa prepoveduje ščuvanje k verski diskriminaciji in razvnanje verskega sovraštva in nestrpnosti. Ustava priznava pravico do ugovora vesti vojaški dolžnosti iz verskih razlogov.

Zakon o verski svobodi določa, da mora imeti vsakdo pravico do svobodne izbire vere, svobodo izražanja verskega prepričanja (ali odklonitve njenega izražanja), pravico, da sam ali skupaj z drugimi zasebno ali javno svobodno izraža svoje versko prepričanje v „cerkvi ali drugih verskih skupnostih, pri pouku, praksi in verskih obredih ali drugače, in pravico, da ni prisiljen, da postane ali ostane član verske skupnosti, niti da se udeležuje (oziroma ne udeležuje) bogoslužja ali verskih obredov. Poleg tega zakon zagotavlja pravico do odklonitve zakonsko določene izpolnitve obveznosti, ki resno nasprotuje verskemu prepričanju osebe, če s tem ne omejuje pravice in svoboščine drugih oseb.

Zakon zahteva, da se cerkve in druge verske skupnosti registrirajo pri vladi, da bi pridobile status pravne osebe, vendar pa ne omejuje verskih dejavnosti neregistriranih verskih skupin. V skladu z zakonom pravice verskih skupin

vključujejo avtonomijo pri izbiri njihove pravnoorganizacijske oblike in sestave, svobodo pri določanju svoje notranje organizacije kot tudi imena in pristojnosti svojih uslužbencev, avtonomijo pri določanju pravic in obveznosti svojih članov, svobodo pri sodelovanju v medverskih organizacijah znotraj države in v tujini, pravico do zagotavljanja verskih obredov vojski, policiji, v zaporih, bolnišnicah in socialnovarstvenih zavodih ter pravico do gradnje stavb v verske namene. Zakon določa, da morajo verske skupine spoštovati ustavo in zakonske predpise o prepovedi diskriminacije.

Pravice registriranih verskih skupin kot priznanih pravnih oseb vključujejo upravičenost do odbitka davka na dodano vrednost, vladnega sofinanciranja prispevkov za socialno varnost uslužbencev cerkva in drugih verskih skupnosti ter dovoljenje za zahtevo socialnih prejemkov za lastne verske uslužbenke.

Verska skupina, ki se želi registrirati pri vladi, mora oddati prošnjo pri Ministrstvu za kulturo ter predložiti dokazilo o tem, da šteje najmanj 10 odraslih članov, ki so državljani ali stalni prebivalci, ime verske skupine mora biti v latinici in se mora jasno razlikovati od imena drugih verskih skupin, naslov skupine mora biti v državi, imeti mora kopijo svojega uradnega žiga, ki ga uporablja pri pravnih poslih, in plačati upravno takso v višini 22,60 evra (27 ameriških dolarjev). Verska skupnost mora prav tako zagotoviti imena predstavnikov skupnosti v državi, opis temeljnih verskih prepričanj skupnosti in kopijo svojega organizacijskega akta. Če se želi skupina potegovati za vladno sponzorstvo prispevkov za socialno varnost za svoje duhovnike, mora za vsakega duhovnika izkazati, da ima najmanj 1000 članov.

Vlada lahko zavrne registracijo verske skupnosti le v primeru, če verska skupnost ne vloži popolnega zahtevka za registracijo ali če Ministrstvo za kulturo ugotovi, da gre za „sovražno skupnost“ – organizacijo, ki je vpletena v kazniva dejanja iz sovraštva, kot jih opredeljuje Kazenski zakonik.

Po zakonu Urad za verske skupnosti Ministrstva za kulturo spremlja in vodi evidence o registriranih verskih skupnostih in zagotavlja pravno strokovno znanje in pomoč verskim organizacijam. Ministrstvo za kulturo vzpostavlja in vodi postopek za registracijo, izdaja dokumente v zvezi s pravnim statusom registriranih skupnosti, izvaja izplačila dodeljenih sredstev iz vladnega proračuna za verske dejavnosti, organizira pogovore in srečanja s predstavniki za obravnavanje vprašanj o verski svobodi, verskim skupnostim pa zagotavlja informacije o pravnih predpisih in uredbah, povezanih z njihovimi dejavnostmi.

V skladu z zakonom lahko državljani vložijo prošnjo za vračilo premoženja, ki je bilo nacionalizirano med letoma 1945 in 1963. Država lahko nekdanjim lastnikom, ki jim družbene lastnine ni mogoče vrniti, zagotovi denarno nadomestilo. Tako lahko država odobri denarno nadomestilo, če vladne institucije uporabljajo lastnino v uradni državni namen ali za namene opravljanja javne storitve, kot sta izobraževanje ali zdravstveno varstvo.

Po ustavi imajo starši pravico svojim otrokom nuditi versko vzgojo skladno s svojimi prepričanji. Vlada zahteva, da vse šole v svoje učne načrte vključijo izobraževalne vsebine o svetovnih religijah, pouk pa izvajajo šolski učitelji. Vlada cerkvam in verskim skupinam dovoljuje versko izobraževanje svojih veroizpovedi tako v zasebnih kot tudi v državnih šolah, vrtcih in malih šolah na prostovoljni podlagi zunaj šolskega pouka.

Zakon predpisuje holokavst kot obvezno izobraževalno vsebino. Tovrstni pouk je usmerjen v zgodovino holokavsta znotraj države in zunaj nje. Šole uporabljajo knjižico, ki jo je objavilo Ministrstvo za zunanje zadeve, kot del učnega načrta za izobraževanje o holokavstu za dvig ozaveščenosti o zgodovini Judov in o antisemitizmu v Evropi pred drugo svetovno vojno in o grozodejstvih, prizadejanih med holokavstom. Knjižica poudarja odgovornost vsakogar, da pomni žrtve holokavsta.

Ustava zagotavlja neodvisni Urad varuha človekovih pravic za preiskovanje in poročanje o domnevnih kršitvah človekovih pravic s strani vlade. Državni zbor imenuje varuha in dodeli proračun urada, sicer pa varuh deluje neodvisno od vlade. Posamezniki imajo pravico vlagati pritožbe pri varuhu, da bi bili deležni upravne pomoči v zvezi z zlorabo verske svobode, ki jo zagrešijo nacionalni ali lokalni organi. Urad varuha lahko te pritožbe posreduje državnemu tožilstvu, ki lahko nato vloži obtožnico oziroma uvede nadaljnjo preiskavo, lahko pa jih posreduje neposredno sodišču, ki tako postanejo uradne. Varuh prav tako Državnemu zboru vsako leto predloži poročilo o človekovih pravicah, vladi pa daje priporočila in strokovne nasvete.

Varuhinja človekovih pravic je izdala mnenje, da je na podlagi ustave in zakona „obrezovanje iz nemedicinskih razlogov nedopustno in predstavlja nezakonito poseganje v telo otroka, s čimer so kršene njegove človekove pravice“.

Zakon zahteva, da so živali pred zakolom omamljene, kar učinkovito prepoveduje judovski in muslimanski obredni zakol.

V Kazenskem zakoniku opredelitev kaznivih dejanj iz sovraštva vključuje javno izzivanje sovraštva in zmanjševanje pomena holokavsta. Tovrstna kazniva dejanja se kaznujejo z zaporno kaznijo do dveh let; če kaznivo dejanje vključuje še prisilo ali ogrožanje varnosti, ki sta opredeljena kot resna grožnja zoper življenje in telo, skrunitev ali materialna škoda, pa z zaporno kaznijo do petih let. Če tovrstna kazniva dejanja zagreši uradna oseba, ki je zlorabila svoj položaj, se lahko kaznuje z zaporno kaznijo do petih let. Člani skupine, vpletene v te dejavnosti na organiziran in naklepen način, t. i. sovražne skupine, so lahko prav tako kaznovani z zaporno kaznijo do petih let.

Država je podpisnica Mednarodnega pakta o državljskih in političnih pravicah.

Vladna praksa

Predstavniki Svetovne organizacije za vračilo judovskega premoženja so marca obiskali državo, da bi nadaljevali s pogovori o vprašanih glede vračila premoženja judovski skupnosti. Ministrstvo za pravosodje in Svetovna organizacija za vračilo judovskega premoženja sta razpravljala o izvajanju raziskovalnega projekta za opredelitev obsega judovskega premoženja brez dedičev in tistega, za katerega ni bil vložen zahtevek, pogajanja pa so ob koncu leta še vedno potekala. Prizadevanja za vračilo premoženja, zaseženega med holokavstom, so bila zapletena zaradi časovnega obdobja (1945-65), v katerem je veljal zakon o zahtevkih za nacionalizacijo premoženja, ki je izključeval premoženje judovskih družin, zaseženo pred letom 1945.

Ustavno sodišče je nadaljevalo s svojo revizijo zadeve slovenske muslimanske skupnosti, vložene leta 2014, v kateri je skupnost očitala kršitev verske svobode z zakonom iz leta 2012 o prepovedi zakola živali brez predhodnega omamljanja. Slovenska muslimanska skupnost ni bila povezana z večjo islamsko skupnostjo Slovenije. Judovska skupnost je prav tako domnevno izrazila skrb zaradi prepovedi. Vlada je zagovarjala, da je zakon potreben zaradi spoštovanja predpisov EU o preprečevanju „nepotrebne trpljenja“ živali.

V govoru ob slovesnosti mednarodnega dneva spomina na žrtve holokavsta, ki je potekal pred parlamentarno skupščino dne 27. januarja, je predsednik Državnega zbora Milan Brglez poslancem rekel, da ne smejo nikoli pozabiti holokavsta in da so neodtujljive pravice do verske svobode, uzakonjene z mednarodnimi konvencijami in ustavo države, namenjene zaščititi pred tovrstnimi grozodejstvi v prihodnosti.

Svet Vlade RS za dialog o verski svobodi je vodil dve srečanji

za medverski dialog s predstavniki največjih verskih skupnosti v državi. Vlada je Svet ustanovila pod okriljem Urada za verske skupnosti Ministrstva za kulturo, da bi spodbujala preglednost med verskimi skupinami in vlado, sočasno pa spodbudila dialog o perečih vprašanjih med verskimi skupnostmi v državi. Čeprav so dialogi potekali za zaprtimi vrati, skriti pred mediji in očmi javnosti, je Urad za verske skupnosti naknadno objavil magnetogram na spletu.

Januarja je Svet organiziral dialog o zagotavljanju duhovne oskrbe v bolnišnicah. Medtem ko so mnoge bolnišnice imele rimokatoliške kapele, pa so imeli pripadniki drugih veroizpovedi bolj omejene možnosti za udeležbo pri verskih obredih v času svojega bolnišničnega zdravljenja. Udeleženci Sveta so soglašali, da lahko duhovščina in pripadniki drugih veroizpovedi uporabljajo rimokatoliške kapele za bogoslužje in verske obrede. Poudarek oktobrskega srečanja je bil na zagotavljanju duhovne oskrbe za muslimane v vojski. V slovenskih oboroženih silah so bili za zagotavljanje verskih obredov zaposleni rimokatoliški in protestantski duhovniki za nedoločen čas, ni pa bilo nobenega muslimanskega imama. Medtem ko so muslimani v Slovenski vojski služili domovini, so imeli dostop do svojih lokalnih verskih skupnosti, vendar pa bi tak dostop lahko bil med misijami ali usposabljanjem v tujini omejen. Svet v zvezi s tem ni sprejel nobenega sklepa, vendar pa je izjavil, da bo nadaljeval z iskanjem možnih rešitev v prihodnjih dialogih. Slovenska vojska ni zaposlovala duhovnikov pravoslavnih kristjanov ali judovske verske skupnosti.

Udeleženci Sveta so na oktobrskem srečanju medverskega dialoga razpravljali tudi o verskih ugovorih mnenju varuha človekovih pravic iz leta 2012, da je „ritualna cirkumcizija dečkov zaradi religioznih razlogov [...] zaradi pravnih in etičnih razlogov nesprejemljiva in da je zdravniki ne bi smeli opravljati“. Varuh, ki je na zahtevo Odbora za pravno-etična vprašanja Zdravniške zbornice Slovenije leta 2012 obravnaval vprašanje, je udeležencem Sveta povedal, da bo treba obredno obrezovanje uvesti z novo zakonodajo in urediti, kako bi postopek potekal v sistemu javnega zdravstva. Toda vlada ni v zvezi z obrezovanjem spremenila niti zakona niti ustave. Posledično se veliko muslimanov odloči postopek opraviti v Avstriji. V obravnavanem letu ni bilo poročil o tem, da bi urad državnega tožilca prejel kakršne koli pritožbe ali preganjal kakršne koli zadeve v zvezi z nezakonitim obrezovanjem.

Urad varuha človekovih pravic je prejel eno uradno pritožbo v zvezi z versko svobodo, ki se je nanašala na septembrski incident, pri katerem je vodstvo šole povabilo dva rimokatoliška duhovnika, da bi blagosloвила novo poslopje

osnovne šole v bližini Grosupljega. Pritožba je vsebovala očitek, da je bil z blagoslovom, pri katerem sta duhovnika brala iz verskih spisov in občinstvo povabila, da se pridruži molitvi, kršen zakon, ki prepoveduje organizirane verske obrede in izvajanje spovedi v javnih šolah. Urad varuha se je odločil, da pritožbe ne bo posredoval tožilcem, dokler Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ne bo zaključilo preiskave.

Maja so organi v Mariboru, drugem največjem mestu v državi, prepovedali nastope hrvaškega pevca Perkovića Thompsona in kot razlog navedli varnostna tveganja. Mariborski župan Andrej Fištravec je dejal, da se Thompsonov koncert, ki naj bi bil 20. maja, ne sme odviti, saj pevec spodbuja fašizem, česar župan ne more opravičiti. Fištravec je navajal Thompsonovo petje hrvaškega ustaškega fašističnega napeva iz druge svetovne vojne „*Za dom spremni*“ („Pripravljeni za domovino“) in uporabo imen ustaških koncentracijskih taborišč v njegovih pesmih. Številni drugi župani, vključno z ljubljanskim županom Zoranom Jankovičem, so soglašali s Fištravcem, več kot 800 državljanov pa je podpisalo spletno peticijo, v kateri je bilo navedeno, da Thompsonov koncert krši ustavo in Kazenski zakonik s „poveličevanjem fašizma, nacizma in nestrpnosti“.

Vlada je članica Mednarodne zveze za spomin na holokavst.

III. poglavje: Spoštovanje verske svobode v družbi

V aprilskem intervjuju v poročilih televizijskega programa Nova24TV je Bernard Brščič, ki je bil državni sekretar nekdanjega premierja, priseljsko krizo, ki je zadela Evropo v letih 2015 in 2016, opisal kot „invazijo muslimanskih in negroidnih hord“ in omenil, da je „tako imenovana holokavstologija zelo perfiden način Židov ustvariti kolektivno krivdo in vzpostaviti multikulti distopijo“. Mediji v državi so obširno poročali in kritizirali Brščičeve komentarje, direktor slovenskega Judovskega kulturnega centra pa je zagrozil s tožbo v skladu z zakonodajo o prepovedi zanikanja holokavsta. Lokalni urad državnega tožilstva je po preiskavi zavrnil pregon z odločitvijo, da je Brščič izražal mnenje o tem, ali so današnji Nemci odgovorni za holokavst, samega holokavsta pa ni zanikal. Julija je generalni državni tožilec sprožil notranjo preiskavo, ki je ob koncu leta še vedno potekala, o tem, čemu je lokalni urad državnega tožilstva opustil primer zoper Brščiča.

Januarja je policija prejela poročilo o tem, da so posamezniki oskrunili katoliško kapelico na Šmarni gori, hribu nad Ljubljano, z grafiti v latinici, ki so se glasili „*Allahu akbar*“ (arabsko: „Bog je velik“) in „*sharia*“ (arabsko: šeriat). Slovenska škofovska konferenca in islamska skupnost v

Sloveniji sta obsodili vandalizem, enako kot predsednik Državnega zbora Milan Brglez, ki je incident opisal kot „nezaslišano dejanje, ki kaže na nestrpnost do verujočih“. Po poročanju tiska se je nekdanji minister za obrambo, Aleš Hojs, spraševal, čemu se policija ni odločneje odzvala na incident.

V Ljubljani je še naprej potekala gradnja prve džamije v državi, ki pa se je bojda zavlekla zaradi pomanjkanja sredstev za dokončanje projekta. Večina sredstev za džamijo je prišla iz Katarja. Islamska skupnost je dejala, da je pričakovala, da bo džamija odprla svoja vrata leta 2018.

IV. poglavje: Vladna politika in prizadevanja ZDA

Uradniki ameriškega veleposlaništva so nadaljevali z rednimi srečanji z vladnimi uradniki, odgovornimi za spoštovanje ustavne zaveze verski svobodi, vključno z Uradom za verske skupnosti Ministrstva za kulturo, da bi razpravljali o medverskem dialogu, o statusu zadeve, ki se rešuje pred Ustavnim sodiščem, v zvezi s prepovedjo zakola živali brez omamljanja ter o prizadevanjih islamske skupnosti za dokončanje gradnje ljubljanske džamije.

Marca je posebni odposlanec za vprašanja holokavsta ameriškega ministrstva skupaj s svojim izraelskim kolegom obiskal državo, da bi se udeležil razgovorov s Svetovno organizacijo za vračilo judovskega premoženja in vlado o tem, kako rešiti preostala vprašanja glede vračila premoženja judovski skupnosti.

Uradniki veleposlaništva so se prav tako še naprej redno sestajali s predstavniki vseh večjih verskih skupin, da bi razpravljali o varstvu pravic verskih skupin. Ob obhajanju dneva verske svobode je januarja veleposlanik priredil kosilo za voditelje rimokatoliške, srbske pravoslavne, evangeličansko protestantske, muslimanske in judovske skupnosti, da bi razpravljali o različnih načinih varstva verske svobode in spodbujal versko strpnost. Druge težave so vključevale odziv verskih skupnosti na priseljensko in begunsko krizo, ki je doletela Evropo v letih 2015 in 2016, zaskrbljenost zaradi sovražnega govora in vandalizma, uperjenega v verske objekte, ter njihovo sodelovanje z Uradom varuhinje človekovih pravic in s Svetom Vlade RS za dialog o verski svobodi.